

www.dereta.rs

Urednici izdanja
Anja Marković
Aleksandar Šurbatović

Naslov originala
Anne Tyler
DINNER AT THE HOMESICK
RESTAURANT

Copyright © 2004 by Anne Tyler Modarressi
Copyright © ovog izdanja *Dereta*

EN TAJLER

Večera u restoranu Nostalgija

Prevod sa engleskog
Milica Keckojević

Beograd
2019.
DERETA

Nešto što treba da znate

Dok je Perl Tal umirala, kroz glavu joj je prošla najneobičnija misao. Usta su joj se iskrivila, a disanje postalo škripavo; osetila je kako se njen sin, koji je dežurao kraj kreveta, pridiže sa stolice. „Nabavi...”, promrmljala je, „trebalo je da nabaviš...”

Trebalo je da nabaviš još jednu majku, htela je da kaže, kao što smo mi začeli drugo dete kad nam se prvo onako ozbiljno razbolelo. Kodi, to je bio Kodi, stariji sin. Ne ovaj tu Ezra, koji džonja kraj njenog kreveta, već mangup Kodi – dozlaboga naporna beba, rođen kad je Perl već bila zašla u godine i oni odlučili da se tu zauštave. A onda je on dobio krup¹. To je bilo 1931, kad se krup smatrao ozbiljnom bolešću. Perl je načisto pomahnitala. Oko kolenke je napravila zavesu od flanelskog čaršava i postavila tiganje, šerpe i kofe pune vode koju je zagrejala na šporetu. Pomerala je čaršav da uhvati oblake pare. Dečakovo disanje je bilo prigušeno i hrapavo, zvučalo je kao kad nešto teško vučete preko šljunka. Koža mu se sijala, a pramenovi se lepili za slepoočnice, kruti od znoja. Pred jutro je zaspao. Perl je, u stolici za ljuljanje, takođe zadremala, glave

¹ *Krup* – zarazna virusna infekcija gornjih i donjih disajnih puteva koja otežava disanje, posebno udah. Otežano disanje, kašalj poput laveža psa i promuklost obično se najpre jave noću, a vlažan vazduh, zasićen parom, smanjuje suvoću grla i kašlja. (Sve napomene su redakcijske.)

klonule na grudi, prstiju jednako stisnutih oko mlečnobele metalne šipke na ogradi kolevke. Bek je bio na službenom putu – vratio se tek kad je najgore već prošlo, kad je Kodi ponovo gegucao po sobi, slinavog nosića. Povremeno bi se malo zakašljao, jedva приметно, toliko bezazleno da Bek to nije ni приметio. „Hoću još dece”, saopštila mu je Perl. Iznenadila ga je, videlo se, ali ne neprijatno. Podsetio ju je kako je govorila da ne bi mogla da podnese još jedan porođaj. „Ali hoću da ih imam više”, rekla je, jer ju je tokom dečakove bolesti ošinula misao: ako Kodi umre, šta će joj ostati? Ova iznajmljena kućica, preuređena tako pažljivo i patetično, dečja soba s temom Mame guske; i Bek, naravno, ali on je toliko zauzet u korporaciji „Taner”, više na putu nego kod kuće, a čak i kad je tu, nervira se zbog posla, ko je u usponu a kome su kola krenula nizbrdo, ko mu iza leđa širi podle tračeve, kakve su šanse da ga otpuste u ovim teškim vremenima.

„Kako sam mogla i da pomislim da će mi jedan dečkić biti dovoljan?”, rekla je Perl.

Samo, nije sve bilo tako prosto kao što je Perl zamišljala. Drugo dete je bio Ezra, mio i trapav da ti se srce cepa. Bila je u još većoj opasnosti nego pre. Najbolje bi bilo da se zaustavila kod Kodija. Ali još uvek nije naučila lekciju. Posle Ezre, stigla je Dženi, devojčica – kako je samo uživala da je oblači, da joj pravi različite frizure! Devojčice su na neki način luksuz, smatrala je Perl. Svejedno, ni nje ne bi mogla da se odrekne. Sad je strepela ne od jednog, već od tri gubitka. Ipak, razmišljala je, jednom davno, učinilo joj se da je to dobra ideja: rezervna deca, kao rezervni točkovi ili ona treća čarapa što su je nekad besplatno pakovali uz svaki par.

„Trebalo je da nabaviš zamenu za majku, Ezra”, rekla je. Ili je barem nameravala da kaže. „Kako si samo bio kratkovid.” Ali očigledno nije uspela ništa da izgovori, jer je čula kako se on, bez reči, spušta nazad na stolicu i okreće stranicu časopisa.

Ezru nije jasno videla još od proleća '75, od pre četiri i po godine, kad je počela da gubi vid. Imala je izvesnih problema sa zamagljenom slikom. Otišla je kod doktora po naočare. U pitanju su arterije, rekao je on, nešto s njenim arterijama. Na kraju krajeva, bila joj je osamdeset i jedna. Ali lekar je bio siguran da to može da se leči. Poslao ju je specijalisti, koji ju je prosledio nekom drugom... Ukratko, shvatili su da ne mogu da joj pomognu. Nešto iza njenih očiju se sasušilo. „Postajem nepopravljiva”, obavestila je decu. „Nadživela sam samu sebe.” Kratko se nasmejala. Mada, pravo govoreći, nije baš verovala u to. Izgovarala je očekivane reči, praćene odgovarajućim zvucima koji su izražavali poraženost, zatim prihvatanje, najzad vedru okuraženost; međutim, odlučila je da to ne dopusti. Prosto neće hteti da čuje za to, i kvit. Uvek je bila žena snažne volje. Jednom prilikom, kad je Bek bio na putu, dan i po je hodala naokolo s polomljenom rukom, dok se on nije vratio da pričuva decu. (To je bilo neposredno posle jednog od njegovih premeštaja. Bila je nova u susedstvu i nije imala kome da se obrati.) Nije odobravala čak ni aspirin; nije odobravala zavisnost, zahtevnost. „Doktor kaže da ću oslepeti”, saopštila je deci, ali joj to, zapravo, nije padalo na pamet.

No, uprkos svemu, vid joj je svakog dana bivao sve slabiji. Svetost se, osećala je, nekako tanji i povlači. Njen sin Ezra, njegovo smireno lice na kojem je volela da zadrži pogled – postalo je maglovito. Sad je čak i po jarkom suncu s mukom naslućivala obrisе njegove figure. Kad bi joj se približavao, jedva je uspevala da razabere njegovu siluetu – to krupno, pognuto telo, sad, u srednjim godinama, već pomalo otromboljeno. Osećala je toplinu njegove flanelske košulje kad bi seo pored nje na kauč i prepričavao joj TV program ili kopao po njenoj fioci s fotografijama, onako kako je to ona volela. „Šta si to pronašao, Ezra?”, pitala bi ga.

„Neki ljudi, kao da su na pikniku”, odvratio bi on.

„Pikniku? Kakvom pikniku?”

„Beli čaršav na travi. Pletena korpa. Gospođa u bluzi s mornarskom kragnom.”

„Možda je tetka Besi.”

„Do sad sam već naučio kako izgleda tvoja tetka Besi.”

„Ili rođaka Elza. *Ona* je volela mornarske bluze, sećam se.”

„Nisam znao da si imala rođake”, kazao je Ezra.

„Dabome da sam ih imala.”

Zabacivši glavu, počela je da se priseća rođaka, tetaka i stričeva, dede čiji se dah osećao na naftalin. Čudno kako je, zajedno sa svim ostalim, i njeno pamćenje tonulo u slepilo. Sve je teže uspevala da zamisli njihova lica, ali je mogla da čuje njihove fluidne glasove, da oseti uštirkane nabore damskih košulja i mirise njihovih pomada i lavandine vodice i mirišljave soli iz bočice koju je rođaka Beta nosila svuda sa sobom, za slučaj da padne u nesvest.

„Uha, imala sam ih onoliko.”

I svi su oni mislili da će Perl završiti kao babadevojka. Postali su pažljivi prema njoj – uvredljivo pažljivi. Čim bi zakoračila na trem, prekidali su razgovore o tuđim venčanjima i veridbama. Ujka Sjuard joj je ponudio da studira – na Koledžu Meredith, tu u Rajliju, tako da ne bi morala da ode od kuće. Sigurno se grdno uplašio da će ceo život morati da je izdržava: sestričina bez roditelja, kamen oko vrata, zauvek će mu zauzimati gostinsku sobu. Ali ona mu je rekla da njoj obrazovanje ne treba. Smatrala je da bi odlazak na koledž predstavljao priznanje poraza.

Ali u čemu je, zapravo, bio problem? Nije loše izgledala – sitna i vitka, svetle puti i svetle podignute kose; samo, kosa joj je postajala suva, a oko izvijenih, živahnih uglova usana, počelo se nazirati naprezanje. Imala je udvarača kolko voliš, više nego što je mogla da nabroji; ipak, oni se nekako nisu zadržavali. Kao da je postojala neka magična reč koju su znali svi sem Perl – čitave povorke mladih devojaka, mnogo mlađih od nje, koje su bez ikakvog napora uplovljavale u brak. Da nije bila preozbiljna? Možda bi trebalo da bude

opuštenija? Da se spusti toliko nisko da počne da se kikoće kao one praznoglave Vinstonove blizakinje? Ujka Sjuarde, *ti možeš da mi kažeš*. Ali ujka Sjuard je samo dimio iz svoje lule i predložio kurs za sekretarice.

A onda je upoznala Beka Tala. Bilo joj je trideset godina, njemu dvadeset četiri – prodavac u „Taneru”, korporaciji koja je opremala farme i bašte na celoj istočnoj obali. O, tu će Bek, bez ikakve sumnje, brzo napredovati, tako sposoban momak kao što je on. U to vreme, bio je vitak i okretan. Crna kosa mu je bila ekstravagantno talasasta, a oči tako jarkoplave da su delovale nestvarno. Neko bi rekao da je bio... možda malo ekstreman. Nacifran. Bio je ispod njenog nivoa. I svakako premlad za nju. Znala je da su neki tako mislili. Ali šta ju je bilo briga? Osećala se rasterećeno i poletno, puna izgleda za budućnost.

Upoznala ga je u crkvi – u Baptističkoj crkvi milosrđa, u koju je Perl odlazila samo zbog svoje prijateljice, baptistkinje Emelin. Perl, međutim, nije bila baptistkinja. Bila je episkopalka, ali zapravo, čak ni to; sebe je smatrala ateistom. Međutim, kad je otišla u Baptističku crkvu i tamo videla Beka Tala, glatko obrijanog neznanca u jarkoplavoj košulji, i kad ju je on, posle samo dva minuta, pitao hoće li mu dozvoliti da je poseti, ona je to na neki sujeveran način povezala sa samom crkvom – kao da je Bek bio nagrada za njene dolaske. Nije se usudila da prestane da odlazi. Na užas svoje familije, postala je član Baptističke crkve milosrđa i udala se u njoj; tokom celog svog bračnog života odlazila bi u ovu ili onu baptističku crkvu, u ovom ili onom gradu, samo da joj nagrada ne bi bila oduzeta. (Zar nije to, palo joj je jednom na pamet, ipak ukazivalo na neku vrstu pobožnosti?)

Dok joj se udvarao, donosio je čokolade i cveće, a potom – kad je stvar postala ozbiljnija – brošure sa opisom proizvoda korporacije „Taner”. Počeo je detaljno da joj opisuje svoj posao i planove za napredovanje. Obasipao ju je komplimentima koji su joj stvarali

nelagodnost sve dok se ne bi našla sama u sobi i na miru uživala u njima. Ona je bila najkulturnija i najotmenija damica koju je ikad upoznao, govorio je, najfinijih manira, najdelikatnija. Voleo je da stavlja njenu ruku u svoju, dlan na dlan, i divi se njenoj sićušnosti. Uprkos reputaciji trgovačkih putnika, ophodio se prema njoj sa izuzetnim poštovanjem i nikad je nije ni taknuo, kao što bi možda uradili drugi muškarci.

Onda je dobio premeštaj i posle toga se sve ubrzalo; nije hteo ni da čuje da je ostavi: insistirao je da se odmah venčaju i da ona pođe s njim. I tako su obavili svoje baptističko venčanje – oboje bez daha, kasnije je uvek zamišljala Perl – i proveli medeni mesec seleći se u Njuport Njuz. Nije imala priliku da uživa u svom novom statusu pred drugaricama. Nije imala vremena da im prikaže ni jednu jedinu haljinu iz svoje spreme, niti da ih zablesne zlatnim prstenjem – tankom venčanom burmom i vereničkim prstenom sa biserom na kom je bilo ugravirano *Za biser među ženama*.² Nije dobila svoje zadovoljenje.

Preselili su se jednom, pa još jednom. Prvih šest godina nisu imali dece i selidbe su bile relativno jednostavne. Svaki novi grad posmatrala je očima punim nade: ovo bi moglo biti mesto u kome ću roditi sina. (Jer sad je trudnoća preuzela onaj sjaj nedostižnog koji je nekad imao brak – blago koje je dostupno svima sem njoj.) Onda se rodio Kodi i selidbe su postale mnogo teže. Deca umeju da zakomplikuju stvari, primetila je Perl. Tu su doktori, upisivanje u nove škole, vazda ovo ili ono. I dok se okrenula, shvatila je da je neprimetno izgubila vezu s većinom svoje rodbine. Tetke i ujaci su pomrli dok je ona bila toliko daleko da je samo mogla da pošalje telegram saučešća. Kuća u kojoj je rođena prodana je nekom čoveku iz Mičigena; rođake su se poudavale za ljude čija prezimena nikad nije ni čula; čak su se i nazivi ulica promenili – da se ikad vratila, sigurno bi se izgubila u sopstvenom gradu. Jednom joj je, kad je već

² *Pearl* (engl.) – biser. Igra reči.

bila dobroano zagazila u četrdesete, palo na pamet da nema pojma šta se zbilo sa onim dedom kome se iz usta osećao naftalin. Nije valjda još živ? Sigurno je umro, a niko se nije setio da je obavesti o tome. Ili su možda poslali telegram na neku staru adresu, od pre tri, četiri godine. Može biti da je čak i čula, ali je jednostavno zaboravila u gužvi oko selidbe. Sve je bilo moguće.

Ah, te selidbe. Uvek su imale nekakav povod – šansa za unapređenje, prelazak u bogatiji kraj. Ali od toga bi retko kad nešto ispalo. Je li to bila Bekova greška? Pravdao se da nije, ali ona nije znala; istinski nije znala. Tvrdio je da ga progone zlonamernici. Na ovom svetu ima previše sitnih duša, govorio je. Na to bi ona stisla usne i pažljivo ga posmatrala. „Što me tako gledaš? O čemu razmišljaš? Barem sam vas obezbedio. Nikad nisam dozvolio da mi porodica u bilo čemu oskudeva.” Istina, ali ona je ipak neprestano osećala zabrinutost. Čelo joj je uvek bilo napregnuto, namreškano. Osećala je da Bek nije čovek na kog može da se osloni – taj putujući trgovac, glasnog, priprostog govora, koji s previše interesovanja posmatra svoj odraz u ogledalu dok ujutru vezuje kravatu, češlja svoju kolmovanu, napomađenu kosu, zatim vraća češalj u džep košulje, u kome nema čega nema: olovke, flomasteri, lenjir, rokovnik i merač dubine šara na gumama, sve sa štampanim sloganima različitih firmi.

Uveče uz pivo (ne, nije on bio pijanac, da se ne shvati pogrešno), Bek je voleo da peva i štipa svoje lice. Nije joj bilo jasno zašto ga pivo podstiče da na taj način tegli sopstvenu kožu – da je razvlači kao da je gumena maska, tako da bi se do odlaska na počinak njegovi obrazi načisto istegli i omlitaveli. Pevao je „Nobody knows the trouble I’ve seen”³ – svoju omiljenu pesmu. Ne zna niko sem Isusa. Pretpostavljala je da je to istina. Kakve su se misli rojile iza tog razvučenog lica, ispod čube crne kose? Nije imala ni najblažu ideju.

Jedne nedelje uveče 1944. rekao je da više ne želi da bude u brauku. Slali su ga u Norfolk, kazao je, ali najbolje će biti da tamo pođe

³ *Nobody knows the trouble I’ve seen* (engl.) – nevolje moje ne zna niko.

sam. Perl je osećala kako joj se utroba povlači, poput nekog ko je primio udarac u stomak. Ipak je delom bila zainteresovana, kao da se to dešava u nekoj priči. „Zašto?“, pitala ga je što je moguće smirenije. Nije odgovorio. „Bek? Zašto?“ On je samo pomno proučavao svoje pesnice. Izgledao je kao ratoborni školarac koji očekuje da mu nastavnik očita bukvicu. Ona je još više utišala glas. Bilo joj je važno da sazna razlog. Zar neće da joj kaže u čemu je stvar? Rekao bi joj, odgovorio je. Ona se drščući spustila u stolicu prekoputa nje-ga. Gledala je u njegovu levu slepoočnicu, na kojoj se videlo kako mu kuca bilo. Samo ga je obuzelo neko čudno raspoloženje, to je sve. Ujutru će se predomisliti. „Videćemo sutra; jutro je pametnije od večeri“, zaključila je.

Ali on je rekao: „Putujem večeras.“

Otišao je u kupatilo po kofer i izvukao drugo odelo iz plakara. U međuvremenu je Perl, očajnički kupujući vreme, pitala da li mogu barem da porazgovaraju o tome? Da malo razmisle? Nema razloga da žuri, zar ne? On je koračao od kredenca do kreveta, od plakara do kreveta, pakujući svoje stvari. Nije ih bilo mnogo. Završio je za dvadeset minuta. Udahnio je i ona je pomislila, sad će mi reći. No, on je samo rekao: „Ja nisam neodgovoran čovek. Nameravam da ti šaljem novac.“

„A deca?“, prekinula ga je, hvatajući se za slamku. „Sigurno ćeš želeti da posećuješ decu?“

(Došao bi naručja punog poklona za njih, a ona bi otvorila vrata – namirisana, u nedeljnoj haljini, možda čak s malo ruža na usnama. Uvek je smatrala da lažna boja deluje jeftino, ali možda i nije bila u pravu.)

Bek je rekao: „Ne.“

„Šta?“

„Neću posećivati decu.“

Sela je na krevet.

„Ne razumem te.“

Morao bi da postoji poseban jezik, mislila je, sačinjen od reči koje su istinitije od drugih – za savršenu, apsolutnu istinu. Bila je to najautentičnija činjenica njenog života: nije ga razumela, i nikad neće.

U to vreme su živeli u Baltimoru, u jednoj od kuća u nizu u Ulici Kalvert. Deci je bilo četrnaest, jedanaest i devet godina. Bili su dovoljno veliki da, ako ne bude pazila, posumnjaju da nešto nije kako treba. A pazila je beskrajno. Sutradan posle Bekovog odlaska, ustala je i obukla se, skupila kosu u punđu kao što je to uvek činila i skuvala im ovsenu kašu za doručak. Kodi i Dženi su jeli u tišini; Ezra je prepričavao dugačak, haotičan san. (Jedino se on budio raspoložen.) Bilo je izvesnog razočaranja što u ovsenoj kaši nema suvog grožđa. Niko nije pitao za Beka. On je i inače ponedeljkom ujutru umeo da ode pre nego što oni ustanu. A bivalo je – i to ne retko – da bude odsutan i čitavu nedelju. Nije to bilo ništa neobično.

Kad se u petak približilo veče, rekla je da se zadržao na putu. Bio im je obećao odlazak u cirkus kepeca, pa je Perl ponudila da ih ona odvede. Prošla je još jedna nedelja. Nije imala bliskih prijatelja, ali ako bi u piljarnici srela nekog slučajnog poznanika, kao usput bi pomenula da danas, srećom, neće morati da potroši tačkice za meso. Suprug joj je na službenom putu, dodala bi. Ljudi bi na to samo nezainteresovano klimnuli glavom. On je skoro uvek bio na putu. Većina ga nije ni poznavala.

Noću, naročito petkom uveče, Perl bi ležala u mraku i slušala oštro lupkanje potpetica po trotoaru. Koraci bi se približili i prošli. Tada bi izdahnula. Zatim bi se približili novi. E *ovo* bi morao biti Bek. Zamišljala je s koliko će oklevanja ući, očekujući najgore – decu u suzama, njeno prebacivanje. Ali ne, zateći će sve kao što je i ostavio. Deca će ga nemarno pozdraviti. Perl će ga cmoknuti u obraz i pitati kako je bilo na putu. Kasnije će joj on zahvaliti što je čuvala njegovu tajnu. Veoma lako će se ponovo uklopiti, budući da

su samo njih dvoje i znali da je otišao; ceo svet će i dalje verovati da su Talovi jedna srećna porodica. Što su oni, u suštini, i bili. O, oni su uvek bili tako srećni! Zbog stalnog seljakanja, oslanjali su se samo jedni na druge i to ih je veoma zbližilo. Vratit će se on.

Ujka Sjuardova udovica joj je poslala rođendansku čestitku. (Perl je potpuno zaboravila na taj dan.) Odmah joj je zahvalila. *Proslavili smo kod kuće*, napisala je, *Bek me je iznenadio božanstvenom ogrlicom... Pozdravi sve ostale*, dodala je, zamislivši ih kako sede u ujakovom salonu; čeznula je za njima, ali onda se uspravila – prisetila se kako su svi bili ubeđeni da se neće naći taj koji će se njome oženiti. Ni u snu im ne bi rekla šta se dogodilo.

Njena stara prijateljica Emelin, krenuvši u posetu sestri u Filadelfiji, svratila je da je obiđe. Perl je rekla da je Bek na putu; baš imaju sreće, moći će do mile volje da se ispričaju. Umesto u gostinjsku sobu, smestila je Emelin pored sebe u bračni krevet. Ostale su budne do pola noći, tračareći i kikoćući se. U jednom trenutku, Perl je zamalo spustila ruku na drugaričinu mišicu i rekla: slušaj, Emelin, osećam se grozno, Emelin. Ali se na sreću suzdržala. Trenutak je prošao. Ujutru su se uspavale, pa je Perl morala da požuri da spremi decu za školu, tako da nisu mnogo razgovarale. „Trebalo bi ovo češće da radimo”, rekla je Emelin na odlasku, a Perl je kazala da će Beku biti mnogo žao što je nije video. „Znaš da si mu se uvek dopadala.” Mada je Bek, u stvari, uvek tvrdio da ga Emelin podseća na mrmota.

Približavao se Uskrs i Dženi je učestvovala u školskoj predstavi. Kad je došao taj dan, a Beka i dalje nije bilo, Dženi se rasplakala. Zar baš *nikad* ne može da bude tu? Nije on kriv, kazala joj je majka. Rat je, proizvodnja se uvećala; šta on tu može ako je kompaniji potrebniji nego ikad. Trebalo bi da se ponose, podučila ih je. Dženi je obrisala suze i svima objasnila da njen tata mora da potpomogne ratne napore. Rat je dotad već bio tako stara vest, sve jedno te isto, da niko nije bio impresioniran. Dženi se ipak osećala malo bolje.

Perl je na uskršnju predstavu otišla sama, s naherenim šešikom u bojama Ženske armije.

Kad je prošlo mesec dana od njegovog odlaska, Bek je iz Norfolka poslao poruku da je dobro i da se nada da deci ništa ne nedostaje. Priložio je i ček od pedeset dolara. To ni izbliza nije bilo dovoljno. Perl je celo jutro provela koračajući po kući. Najpre je u mislima ponavljala poruku, prebirajući po rečima u potrazi za skrivenim značenjem. Ali kakav se duboki smisao mogao kriti iza *pristojan stan s rešoom i menadžer prodaje me veoma ceni?* Zatim je pomislila na novac. U vreme ručka, obukla je kaput, na glavu stavila svoj šešir u bojama Ženske armije i otišla iza ćoška do piljarnice i delikatesne radnje „Braća Svini”, gde je već nedeljama u izlogu stajao požuteo oglas POTREBNA KASIRKA. Bili su presrećni da je zaposle. Mlađi od braće Svini pokazao joj je kako se rukuje kasom i predložio joj da počne već sutradan ujutru. Kad su tog dana deca stigla iz škole, rekla im je da će se zaposliti da prekrati vreme. Treba nečim da se zabavi, objasnila je, sad kad su malo porasli i sve više se snalaze sami.

Prošla su dva meseca. Tri meseca. Od Beka – pedeset dolara mesečno. Kad je stigao drugi ček, pisma nije bilo. Iscepala je kovertu, misleći da se zaglavilo unutra, ali nije bilo ni reči. Međutim, uz treći ček je napisao da se seli u Klivlend, gde kompanija otvara novu podružnicu. Kazao je da je taj premeštaj – „invitacija”, kako se on izrazio – dobar znak. Nikad to nije nazivao premeštajem, već pozivom. Poziv da se pridruži važnom prodoru na zapad. Pismo je počeo sa *Draga Perl i deco*, ali ga Perl nije pokazala deci. Uredno ga je presavila i odložila zajedno s prvim, u kutiju sa čarapama u svojoj komodi, gde se čak ni ono njuškalo Kodi neće setiti da pogleda. U četvrtoj koverti je opet bio samo ček. Primetila je da on *nije u komunikaciji* s njom (tako je to nazvala), već joj samo s vremena na vreme saopštava novosti. Zaista, on je zapravo samo govorio *U prilogu vam šaljem*. Nije joj palo na pamet da mu odgovori. Ipak, nastavila je da čuva njegova pisma.

Ponekad bi je iznenadile čudne misli. Na primer: sad bar imam više prostora u ormanu. I u fiokama.

Noćima bi sanjala da je Bek ponovo nov i divan, da ga je tek upoznala. Posmatrao ju je sa obožavanjem, pomerajući neki nepoznat centar duboko unutar njenog bića. Pomagao joj je da pređe ulicu, da se popne uz stepenice. Osećala je njegovu toplu šaku sklopljenu oko svog lakta, njegovu ruku na struku ili na leđima. Osećala se voljenom. Kad bi se probudila, na pameti joj je bila samo jedna misao: da se što pre vrati u san. Držala bi oči zatvorene, ne dodirujući ih, kao iz sujeverja. Ležala je kao proštac, pokušavajući da ubedi san da još uvek spava. Ali nikad joj nije upalilo. Naposljetku bi ipak ustala, koje god doba bilo, i sišla u prizemlje da skuva kafu. Stojeći kraj kuhinjskog prozora sa šoljom u ruci, uhvatila bi svoj taman, proziran odraz – sitno lice i okruglu bradu, po kojoj su se poslednjih godina pojavila kao neka udubljenja; zabrinut luk svojih bezbojnih obrva, svetao čuperak, nedovoljno bujan da sakrije brazdu koja se pruža celom širinom njenog čela. Nije to bila bora, već ožiljak od jedne nezgode iz detinjstva. Pa nije ona baš tako stara. Uopšte nije stara! Ali onda se setila nezgode: pokušavala je da uzjaše rođakin bicikl, prvi u familiji. „Točak” – tako su ga u to vreme zvali. Pokušala je da uzjaše točak. A sad je 1944. i bicikli su svuda, ali toliko modernizovani da se jedva mogu nazvati istom sortom jahaće marve. Sve troje njene dece ume da ih vozi: štaviše, svako bi imao svoj, samo da nije rata. Kako je stigla dovdje? Upravo je prešla pedesetu. Nije bilo nikakve nade da će se Bek vratiti. Biće da je našao neku mlađu, glamurozniju i veseliju, još sposobnu za rađanje. Sigurno joj se zajedno smeju, smeju joj se što je stara usedelica! Uvek, uvek, u srcu stara usedelica. Što se trzala kad bi se on u mraku okrenuo k njoj, još uvek iznenađenja, nakon svih ovih godina, njegovom otpljivošću – bradom koja je grebe, kožom slankastog mirisa, krupnim telom. Što kod nje sve mora da bude savršeno, posteljina na obeleženim policama u kredencu i zastori ravnomerno navučeni na

prozore. Što nikad nije naučila da se opusti, prepusti, da dozvoli da je dan ponese, već je uvek bila u nekoj panici, većito izvlačila konce koji vire i ispravljala ćoškovice na koječemu, a najgore od svega, što je *znala* da to radi, znala je još dok je to radila, ali svejedno nije mogla da se suzdrži.

Nikad se on neće vratiti.

Vreme je da kaže deci. Zapravo je bila fascinirana što je to toliko dugo uspevala da krije od njih. Jel' njih uvek bilo tako lako zavarati? Ali iz toga će proizaći i nešto dobro: uteraće ih pod njene skute. Nije joj bilo lako da prizna, ali pomalo je gubila kontrolu nad dečacima. Umesto da joj se nađu – da iznose đubre, da joj pomažu onako muški i zaštitnički – oni su podivljali; da, da, čak i Ezra. Više nisu obavljali ni one kućne poslove koji su nekad bili njihovo zaduženje, a kamoli da prihvate neke nove. Kodi skoro nikad nije bio kod kuće, a Ezra je bio sanjalica i zaboravan i verovatno bi odlutao u pola posla. Mislila je da će, kad im bude objasnila kako stvari stoje, deca biti užasnuta što su je tako izneverila. Pitaće je zašto je to toliko dugo krila, šta joj je, zaboga, bilo na pameti?

Samo što nije mogla da im kaže.

Planirala je kako će to uraditi: skupiće ih oko sebe na sofi, uveče, posle večere, pod svetlošću lampe. „Deco. Mališani moji”, reći će im. „Ima nešto što treba da znate.” Ali neće biti u stanju da nastavi: možda će se rasplakati. Bilo joj je nezamislivo da plače pred decom. Zapravo pred bilo kim. Ima ona svoj ponos! Nije bila od onih smirenih žena – često bi izgubila strpljenje, brećnula se, ošamarila prvi obraz koji joj se nađe pod rukom, izgovorila stvari zbog kojih bi joj kasnije bilo krivo – ali, hvala gospodu bogu, suze nije iznosila u javnost. Nije *dopuštala* suze. Ta nije ona makar ko, ona je Perl Kodi Tal, koja se iz Rajlija odvezla trijumfalno, s mladoženjom, i nikad se nije osvrnula za sobom. Čak ni sad, stojeći sama-samcica kraj kuhinjskog prozora, posmatrajući svoje napeto, ostarelo lice, Perl nije pustila suzu.

Sad je svakog jutra odlazila u „Braću Svini”. Nastavila je da nosi šešir, odajući utisak da je samo svratila da im pomogne, da im učini uslugu, ako je baš neophodno. Kako bi se nova mušterija približila (uglavnom neko poznat, makar iz viđenja), ona bi oštro klimnula, zatim žmirnula, nagoveštavajući osmeh. Žustro je otkucavala kupljene stvari, dok ih je momak po imenu Aleksander pakovao. „Hvala vam; doviđenja i prijatno”, kazala bi na kraju, uz još jedan kratak osmeh. Volela je da deluje striktno i profesionalno. Kad bi se pojavile komšije, neko koga je bolje poznavala, Perl se osećala kao da će na mestu umreti, ali nije gubila prisebnost. Prema njima je bila još rezervisanija. Imala je neki svoj ritam po kome je pritiskala taste-re i gurala namirnice po drvenoj tezgi; sprečavao je da joj misli odlutaju. Ako bi sebi dozvolila da razmišlja, počela bi da brine. Stiglo je leto i deca nisu išla u školu. Ko zna šta im sve može pasti na pamet.

U pet i trideset odlazila je kući, prolazeći pored gomile dečurlije koja su igrala školice ili klikere, pored beba u kolicima, besposlenih žena koje sede na stepenicama trema i hlade se lepezama. Na vratima bi je dočekale loše vesti: „Dženi je danas pala niz stepenice i pregrizla donju usnu, pa je morala da ide kod gđe Simons po led i gazu.”

„O, Dženi, dušo!”

Činilo joj se da je uvek dočekuju s novom katastrofom, da sve svoje nezgode čuvaju samo za nju. Crkavala je da skinе šešir i cipele i svali se na kauč; ali ne, uvek bi je sačekalo „ve-ce se zapušio” i „iscepao sam pantalone” i „Kodi je udario Ezru bokalom.”

„Jel’ možete malo da me pustite na miru?” brecnula bi se. „Moguli da imam makar minut za sebe?”

Napravila bi večeru od konzervi koje je donela, ništa posebno. Slušala bi radio dok pere sudove. Dženi je trebalo da ih obriše, ali je zbrisala napolje da igra šuge sa dečacima. Izašavši na zadnja vrata da prospe vodu u kojoj je prala sudove, Perl je zastala da ih posmatra – Kodi i Dženi, crnomanjasti i brzi, piskavih glasova, crkavaju

od smeha; Ezra bled, belasa se u sumraku, sporijih pokreta, uvek kao da je zalutao. Ponekad bi tu bila i komšijska dečurlija, ali češće su bili samo njih troje. Uglavnom su se držali zajedno.

Utrljala je šampon u kosu i isprala je. Doviknula je Kodiju da dovede ostalo dvoje i da svi uđu u kuću.

Noću je radila po kući. Gledajući je – krhku, starovremensku ženu, krupnih grudi, kao da su joj one spreda našušurene haljine iz mladosti na neki način oblikovale figuru – čovek nikad ne bi rekao da Perl vešto barata alatom. Zakrpila je pukotinu u zidu, gitom oblepila okna, zamenila dva nogostupa na podrumskim stepenicama. Popravila je prekidač na lampi i ofarbala kuhinjski kredenac. I ranije je to radila – Bek nije bio naročito spretan. „Cela ova kuća leži na mojim plećima”, prekorela bi ga, ali ta misao joj je, s druge strane, pružala izvesnu sigurnost. Znala je da je sposobna. Još od početka njihovog braka, od trenutka kad je shvatila koliko će se često seliti, posvetila se tome da svaku svoju kuću učini savršenom – bez promaje, prokišnjanja i rđe. Odustala je od pokušaja da neprestano upoznaje nove susede i prestala da vraća (ponovo napunjene) činije s kolačima koje je dobijala u znak dobrodošlice. Bilo joj je stalo samo do toga da joj kuća bude zaptivena, kao da se sprema za uragan. Noćima se budila brinući da li je podrum suv i nije joj bilo teško da bosonoga siđe i proveriti. Nije mogla da uživa u nedeljnim izletima jer se sekirala da bi kuća u njenom odsustvu mogla da izgori do temelja. (Kako je živo uspevala da zamisli njihov povratak! Tamo gde je nekad bila kuća dočekao bi ih prazan prostor, umesto podruma razrušena rupa pocrnela od gareži.) Ovde u Baltimoru, primetila je, smatrali su je neljubaznom, čak pomalo jezivom – veštica iz Ulice Kalvert. Kakva glupost! Znala je ona takve veštice kad je bila mala; nije imala ništa zajedničko s njima! Htela je samo da je puste da obavi ono što je važno: da oblepi prozore i vrata. Sa alatom u ruci postajala je prava Perl, sposobna i snažna. Osećala je izvestan samodopadljiv prezir prema deci koja

nisu nasledila njenu spretnost. Kodi nije imao strpljenja, Ezra je bio trapav, Dženi suviše površna. Prosto je neverovatno kako se karakter ogleda u svemu što čovek radi, ma kako nebitno bilo.

Dok bi zakucavala rasklimatanu dasku u podu, sa ekserima čvrsto stisnutim između usana poput gvozdene četke, vreme bi joj prosto proletelo. Odjednom bi primetila da je već deset ili pola jedanaest. Znojava i prekrivena travkama, deca bi stajala na vratima i žmirkala, nenaviknuta na svetlost. „Gospode bože! Odmah da ste otišli na spavanje! Zar vas nisam zvala još pre dva sata?” Ali malo pošto bi se oni izgubili, osetila bi se napuštenom, iako joj deca i nisu bila neko društvo. Odložila bi čekić i pošla da obiđe kuću, ispravljajući suknju i odsutno dodirujući pramenove koji su joj ispali iz punde. Uz stepenice pa kroz hodnik, pored sobice u kojoj spava Dženi, pa u svoju sobu, s nakrivljenim kartonskim plakarom ofarbanim tako da podražava šare na drvetu, komodom bez uobičajenih sitnica na gornjoj ploči, ulegnut krevet. Zatim opet na hodnik i uz stepenice do sobe za dečake, spavaonice na trećem spratu koja se osećala na toplotu. Prisan zvuk disanja njenih sinova izazvao joj je zavist. Okrenula se i vratila niz stepenice, sve dole do kuhinje. Zadnja vrata su ostala otvorena, pa su se na mreži rojili noćni leptiri. Iz susednih kuća odzvanjao je smeh, napukla melodija trube, pesma „Chatanooga choo-choo”, odsvirana falš na raštimovanom klaviru. Zatvorila je vrata, zaključala ih i navukla papirni zastor. Ponovo se popela na sprat i svukla odeću, deo po deo, obukla spavaćicu i legla.

Sanjala je da je stavio onaj losion koji je koristio dok su se zabavljali. Nije ga osetila godinama, nije ni pomislila na njega, ali sad joj se jasno vratio – opor, s notom začina. Razmetljiv, kicoški miris, zaključila je još onda; ali osetivši ga na ujka Sjuardovom tremu kad je Bek došao po nju, kao da ju je zapahnuo dah avanture. Vrata je otvorila tako naglo da su tresnula o zid, a on se nasmejao i rekao: „De, de, polako”, dok je ona stajala na dovratku i smešila mu se.

En Tajler
Večera u restoranu
Nostalgija

Za izdavača
Dijana Dereta

Izvršni urednik
Tijana Petković

Lektura / korektura
Sonja Milovanović
Klapna&Rikna

Likovno-grafička oprema
Marina Slavković

Prvo DERETINO izdanje

ISBN 978-86-6457-222-4

Tiraž
1000 primeraka

Beograd 2019.

Štampa
ART PRINT MEDIA, Novi Sad

Izdavač / Plasman
DERETA doo
Vladimira Rolovića 94a, 11030 Beograd
tel./faks: 011/ 23 99 077; 23 99 078

www.dereta.rs

Knjižara DERETA
Knez Mihailova 46, tel.: 011/ 26 27 934, 30 33 503

CIP – Каталогизacija у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

821.111(73)-31

ТАЈЛЕР, Ен, 1941–

Večera u restoranu Nostalgija / En Tajler ; prevod sa engleskog Milica Kecojević. – 1. Deretino izd. – Beograd : Dereta, 2019 (Novi Sad : Art print media). – 320 str. ; 21 cm

Prevod dela: Dinner at the Homesick Restaurant / Anne Tyler. – Tiraž 1.000.

ISBN 978-86-6457-222-4

COBISS.SR-ID 274183436